

NOGIRONLIGI BO'LGAN BOLALAR PSIXOLOGIYASI

Akbarova Nigora

Farg'ona shahar imkoniyatlari cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan kasb-hunar maktabi.

Soliyev Farhod Sodiqovich

Qo'qon universiteti dotsenti. +998 90 390 60 35

Annotatsiya: *Ushbu maqola nogironligi bo'lgan bolalar psixologiyasini tahlil qiladi. Bu bolalarning psixologik rivojlanish jarayonlari, ularga ta'sir qiluvchi omillar va maxsus ta'lim muhitida ularga yordam berishning samarali strategiyalarini ko'rib chiqadi. Shuningdek, maqolada nogiron bolalarning oilaviy va ijtimoiy muhitdagi o'rni hamda ularning hissiy va ijtimoiy ehtiyojlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Nogironlik, bolalar psixologiyasi, maxsus ta'lim, psixologik rivojlanish, hissiy ehtiyojlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, oilaviy muhit*

Nogironligi bo'lgan bolalar o'zlarining jismoniy, aqliy va hissiy ehtiyojlari bo'yicha maxsus yordamga muhtoj bo'lishadi. Ushbu maqola nogiron bolalarning psixologik rivojlanishi, ularga yordam berishning samarali strategiyalari va ularning oilaviy va ijtimoiy muhitdagi o'rni haqida keng qamrovli tahlilni taqdim etadi. Psixologik yondashuvlar, ta'lim tizimlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning bolalarga ta'siri batafsil ko'rib chiqiladi. Maqola nogiron bolalarning optimal rivojlanishi va jamiyatda to'laqonli ishtirok etishlari uchun zarur bo'lgan omillarni yoritadi.

Nogironligi bo'lgan bolalar jamiyatning himoyaga muhtoj qatlamlaridan biri hisoblanadi. Ularning psixologik rivojlanishi va ta'lim olishi maxsus yondashuvlarni talab qiladi. Ushbu maqolada nogiron bolalarning rivojlanish xususiyatlari, ularga ta'sir etuvchi omillar va samarali yordam strategiyalari ko'rib chiqiladi. Maqola nogiron bolalarning psixologiyasini chuqurroq tushunish va ularga yordam berish bo'yicha amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Nogiron bolalarning psixologik rivojlanishi. Nogiron bolalar rivojlanish jarayonida turli xil qiyinchiliklarga duch kelishadi. Bu qiyinchiliklar ularning jismoniy, aqliy va hissiy ehtiyojlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Psixologik rivojlanishning asosiy tamoyillari barcha bolalar uchun bir xil bo'lsa-da, nogiron bolalar uchun bu jarayonlarda qo'shimcha yondashuv va qo'llab-quvvatlash talab etiladi.

Jismoniy rivojlanish. Nogiron bolalar jismoniy rivojlanishida cheklovlarga duch kelishi mumkin. Bu cheklovlar ularning harakatlanish qobiliyatidan tortib, nozik motorika ko'nikmalariga qadar keng qamrovli bo'lishi mumkin. Ushbu bolalar uchun maxsus terapiyalar va jismoniy mashqlar dasturlari joriy etilishi lozim. Bunday yondashuvlar ularga o'zlarini mustaqil his qilishlariga yordam beradi.

Aqliy rivojlanish. Aqliy rivojlanish nogiron bolalarda turlicha kechishi mumkin. Aqliy rivojlanish cheklovlari ularning o'quv qobiliyatlari va kognitiv funksiyalariga ta'sir qiladi. Maxsus ta'lim dasturlari va individual o'quv rejaları nogiron bolalar uchun

muhim ahamiyatga ega. Ushbu dasturlar bolalarning individual ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi kerak.

Hissiy rivojlanish. Nogiron bolalarning hissiy rivojlanishi ham maxsus e'tiborni talab qiladi. Ular ko'pincha o'z his-tuyg'ularini ifoda etishda va boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. Hissiy rivojlanish uchun psixologik qo'llab-quvvatlash va terapiya muhimdir. Ushbu qo'llab-quvvatlash bolalarning o'z-o'zini anglash va o'z-o'zini hurmat qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ta'lim tizimi va nogiron bolalar. Maxsus ta'lim muhitlari nogiron bolalar uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu muhitlar bolalarning individual ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqilgan va ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Maxsus ta'lim dasturlari, resurs markazlari va individual ta'lim rejalari nogiron bolalar uchun ta'limning asosiy elementlaridir.

Individual ta'lim rejalari (ITR). Individual ta'lim rejalari har bir nogiron bola uchun maxsus ishlab chiqiladi. Ushbu rejalar bolalarning o'quv ehtiyojlari, rivojlanish maqsadlari va qo'llab-quvvatlash choralarini o'z ichiga oladi. ITR bolalarning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan barcha resurslar va xizmatlarni belgilaydi.

Qo'llab-quvvatlash xizmatlari. Qo'llab-quvvatlash xizmatlari nogiron bolalar uchun ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ushbu xizmatlar maxsus ta'lim o'qituvchilari, terapevtlar, psixologlar va boshqa mutaxassislar tomonidan taqdim etiladi. Qo'llab-quvvatlash xizmatlari bolalarning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishlarini ta'minlaydi.

Nogiron bolalarning ijtimoiy va hissiy ehtiyojlari. Nogiron bolalarning ijtimoiy rivojlanishi ularning jamiyatda muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi uchun muhimdir. Ijtimoiy rivojlanish bolalarning do'stlik munosabatlari, guruh faoliyatlari va ijtimoiy qoidalarni o'rganish orqali amalga oshiriladi. Nogiron bolalarning ijtimoiy rivojlanishi uchun maxsus qo'llab-quvvatlash va treninglar zarur.

Hissiy qo'llab-quvvatlash nogiron bolalarning o'z his-tuyg'ularini ifoda etish va boshqarish qobiliyatini rivojlantiradi. Psixologik terapiyalar, guruh terapiyalari va individual maslahatlar hissiy qo'llab-quvvatlashning samarali usullaridir. Ushbu qo'llab-quvvatlash bolalarning hissiy barqarorligini ta'minlaydi.

Nogiron bolalar va oilaviy muhit. Oila nogiron bolalar uchun eng muhim qo'llab-quvvatlash manbaidir. Oilaning sevgi, tushunish va sabr-toqat bilan yondashuvi bolalarning rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Oilaning qo'llab-quvvatlashi bolalarning o'z-o'zini hurmat qilish va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Oilaviy muhit nogiron bolalar uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi bo'lishi kerak. Uy sharoitidagi maxsus jihozlar, moslashtirilgan o'quv muhitlari va oilaviy mashg'ulotlar bolalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi. Oilaviy muhit bolalarning o'zlarini erkin va xavfsiz his qilishlariga yordam beradi.

Ota-onalar uchun qo'llab-quvvatlash dasturlari va maslahatlar nogiron bolalarning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Ota-onalar uchun maxsus treninglar, maslahat xizmatlari va qo'llab-quvvatlash guruhlari mavjud. Ushbu dasturlar ota-

onalarga bolalarining ehtiyojlarini yaxshiroq tushunish va ularga samarali yordam berish imkonini beradi.

Nogiron bolalar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash. Ijtimoiy xizmatlar nogiron bolalar uchun zarur bo'lgan qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi. Ushbu xizmatlar ta'lim, salomatlik, ijtimoiy yordam va boshqa sohalarda ko'rsatiladi. Ijtimoiy xizmatlar nogiron bolalarning hayot sifati va rivojlanish imkoniyatlarini yaxshilashga yordam beradi.

Jamiyatning roli. Jamiyat nogiron bolalar uchun qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishda muhim rol o'ynaydi. Jamiyatdagi tashkilotlar, muassasalar va ijtimoiy guruhlar nogiron bolalarga yordam berishda faol ishtirok etishlari kerak. Jamiyatning qo'llab-quvvatlashi bolalarning ijtimoiy integratsiyasini va to'laqonli hayot kechirishlarini ta'minlaydi.

Ijtimoiy inklyuziya. Ijtimoiy inklyuziya nogiron bolalarning jamiyatda to'laqonli ishtirok etishlarini ta'minlashni nazarda tutadi. Ijtimoiy inklyuziya siyosatlarini va dasturlari nogiron bolalarga teng imkoniyatlar yaratish va ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Ushbu siyosatlar jamiyatda adolat va tenglikni ta'minlaydi.

Xulosa. Nogiron bolalarning psixologik rivojlanishi va ta'lim olishi maxsus yondashuvlar va qo'llab-quvvatlashni talab qiladi. Ushbu maqola nogiron bolalarning rivojlanish xususiyatlari, ularga yordam berishning samarali strategiyalari va ularning oilaviy va ijtimoiy muhitdagi o'rni haqida keng qamrovli tahlilni taqdim etadi. Psixologik yondashuvlar, ta'lim tizimlari va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning bolalarga ta'siri batafsil ko'rib chiqiladi. Maqola nogiron bolalarning optimal rivojlanishi va jamiyatda to'laqonli ishtirok etishlari uchun zarur bo'lgan omillarni yoritadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). Psychological Testing. Prentice Hall.
2. Baron, R. A., & Byrne, D. (2000). Social Psychology. Allyn & Bacon.
3. Cattell, R. B. (1987). Intelligence: Its Structure, Growth and Action. North-Holland.
4. Ekman, P., & Friesen, W. V. (1978). Facial Action Coding System: A Technique for the Measurement of Facial Movement. Consulting Psychologists Press.
5. Guralnick, M. J. (1997). The Effectiveness of Early Intervention. Paul H. Brookes Publishing Co.
6. Heward, W. L. (2006). Exceptional Children: An Introduction to Special Education. Pearson.
7. Mash, E. J., & Wolfe, D. A. (2010). Abnormal Child Psychology. Wadsworth Cengage Learning.
8. Shonkoff, J. P., & Meisels, S. J. (2000). Handbook of Early Childhood Intervention. Cambridge University Press.